

Ympäristöministeriö

Lausuntopyyntö 2.10.2023 VN/30326/2022

Lausunto työryhmän mietinnöstä, Vesienhoidon ympäristötavoitteet ja poikkeaminen

Asia

Ympäristöministeriö on pyytänyt Lapin ELY-keskukselta lausuntoa aiheesta Vesienhoidon ympäristötavoitteet ja poikkeaminen; työryhmän mietintö.

Työryhmän mietinnössä ehdotetaan muutettavaksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettua lakia, ympäristönsuojelulakia ja vesilakia.

Työryhmän mietinnön mukaan vesipuidedirektiivin vesien ympäristötavoitteita koskevien EU-tuomioistuinratkaisujen perusteella vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettuun lakiin lisättäisiin uudet lupamenettelyssä sovellettavaksi tulevat säännökset vesien tilan ympäristötavoitteista, joita olisivat vesien hyvän tilan tavoite ja sitä täsmentävä heikentämiskielto. Lisäksi ympäristötavoitteista poikkeamista uuden hankkeen tai toiminnan vuoksi muutettaisiin paremmin vastaamaan vesipuidedirektiiviä. Ympäristönsuojelulakiin ja vesilakiin tehtäisiin näistä muutoksista johtuvat lisäykset. Molempien lakien lupaedellytyksiin lisättäisiin uusi luvanmyöntämisen edellytys perustuen EU-tuomioistuimen oikeuskäytännössä vahvistuneeseen tulkintaan vesienhoidon ympäristötavoitteiden sitovuudesta lupaharkinnassa. Lisäksi sekä ympäristönsuojelulakiin että vesilakiin tehtäisiin tästä johtuva lisäys lupahakemuspykälään sekä säädettäisiin hankekohtainen poikkeaminen ympäristötavoitteista käsiteltäväksi lupamenettelyssä lupaviranomaisessa. Jatkossa nämä asiat tultaisiin käsittelemään perustettavassa valtakunnallisessa lupa-, ohjaus- ja valvontavirastossa osana yhden luokun palvelun periaatetta, jota koskevaa lainsäädäntöä valmistellaan erikseen.

Tavoitteena on lisäksi selkeyttää ja ajantasaistaa vesienhoidon tavoitteiden saavuttamisen määräajan pidentämistä ja alennettuja tilatavoitteita koskevia säännöksiä vastaamaan paremmin vesipuidedirektiiviä. Näiden poikkeusten valmistelu kuuluisi edelleen vesienhoitoviranomaisena

LAPIN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS

Pohjois-Suomen kalatalouspalvelut Toimialue: Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu

Vaihde 0295 037 000
www.ely-keskus.fi/lappi

PL 8060, Hallituskatu 3 B PL 115, Kalliokatu 4
96101 Rovaniemi 87101 Kajaani

PL 86, Veteraanikatu 1
90101 Oulu

15.11.2023

toimivalle elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle ja jatkossa myös ne asiat kuuluisivat perustettavalle valtakunnalliselle lupa-, ohjaus- ja valvontavirastolle. Ympäristötavoitteita koskevien poikkeusten soveltamisen sääntelyn tarkistaminen vastaamaan ehdotettuja muutoksia on perusteltua sääntelyn sisällön ja selkeyden näkökulmasta.

Tässä yhteydessä esitetään lisättäväksi myös asetuksenantovaltuuksia sekä tehtävät muut edellä mainittuihin muutoksiin kytkeytyvät muut tarkistukset.

Lausunto

Lapin ELY-keskuksen kalatalousyksikkö vastaa kalatalousviranomaisen tehtävistä Pohjois-Suomessa. Kalatalousviranomaisen osallistuu yhteistyössä ELY-keskuksen ympäristövastuualueen kanssa vesien- ja merenhoidon toteuttamiseen ja toimii kalatalouden edustajana vesienhoitoalueiden ohjausryhmissä ja yhteistyöryhmissä. Kalatalousviranomaisen valvoo yleistä kalatalousetua toimialueellaan ja antaa kirjallisia lausuntoja hankkeista, jotka liittyvät muun muassa vesilakiin, ympäristönsuojelulakiin ja ympäristövaikutusten arvioinnista annettuun lakiin.

Kalatalousyksikkö toteaa yleisesti, että esitetyt muutokset ovat tarpeellisia lainsäädännön selkeyttämiseksi. Työryhmän mietinnön mukaan vesien tilan tavoitteita ja niistä poikkeamista tarkasteltaisiin laatutekijäkohtaisesti. Heikentämiskieltoa koskevassa pykälässä säädettäisiin nimenomaisesti vesimuodostuman kielletyn heikentymisen koskevan jo yksittäisenkin laatutekijän heikentymistä. Myös poikkeamista koskeva pykälä koskisi laatutekijäkohtaista tilan heikkenemistä. Koska kalasto kuuluu jokivesien ja järvien biologisiin laatutekijöihin, työryhmän mietinnössä esitetty vahvistaisi juridiselta kannalta kalaston ja siten myös yleisen kalatalousedun merkitystä lupaharkinnassa. Tämä ehdotus heijastaisi myös voimassa olevaa oikeustilaa, koska yleinen kalatalousetu ja kalaston elinvoimaisuus ovat nousseet keskeiseen asemaan lupien myöntämisen edellytyksiä arvioitaessa (KHO 2022:38, Soklin kaivoksen ympäristölupa).

Työryhmän mietinnössä esitetään mahdollisuutta poiketa vesienhoidon ympäristötavoitteista uusissa hankkeissa lupaprosessin yhteydessä tietyn edellytyksin. Tällainen poikkeamisenmenettely tukisi kestävä kehityksen hankkeiden ja yleisen edun kannalta merkittävien hankkeiden toteutumista, kuten uusiutuvan energian hankkeita tai tulvasuojelua. Poikkeamisen haitallisia vesistövaikutuksia rajoitettaisiin edellytyksellä, että kaikki käytännössä mahdolliset toimenpiteet on toteutettu vesimuodostuman tilan haittavaikutuksen vähentämiseksi. Kalatalousyksikkö korostaa myös tältä osin yleisen kalatalousedun ja kalakantojen huomioimista. Erityisen keskeisenä pidetään kalatalousviranomaisen kuulemista kompensatiotoimenpiteisiin liittyvissä kysymyksissä. Tämä on tärkeää myös ottaen huomioon suunnitelmat, joissa vesienhoitoviranomainen ja lupaviranomainen toimivat jatkossa saman viraston alaisuudessa ja yleisen kalatalousedunvalvonta on erillisessä virastossa.

15.11.2023

Kuten työryhmän mietinnössä todetaan, vesipuitedirektiivissä ei ole tarkkaan määritelty kestäväen kehityksen periaatteiden mukaisten toimenpiteiden käsitettä. Siksi on epäselvää, voidaanko pitää kestäväen kehityksen mukaisina esimerkiksi niitä kaivoshankkeita, jotka tukevat vihreää siirtymää ja tuottavat kriittisiä raaka-aineita. Pohjois-Suomi on kaivannaisteollisuuden painopistealuetta useiden kriittisten malmien ja mineraalien osalta, erityisesti metallimalmeihin liittyvä kaivostoiminta on painottunut alueelle. Kalatalousviranomaisen huomauttaa, että Pohjois-Suomessa on useita vesistöjä, jotka ovat tällä hetkellä erinomaisessa ekologisessa tilassa ja joilla on merkittävä kalataloudellinen arvo. Näissä vesistöissä ekologisen tilaluokan lasku erinomaisesta hyvään esimerkiksi pilaantumisen seurauksena voisi aiheuttaa merkittäviä haittoja vesistöalueen kalastolle ja kalataloudelle. Yleiselle kalataloudelle voi aiheutua myös muunlaista merkittävää haittaa kuin suoraan vesien ja merenhoidon ympäristötavoitteisiin liittyvät, kuten esimerkiksi kalastukselle aiheutuva imagohaitta. Nämä on tärkeää ottaa huomioon myös jatkossa luvan myöntämisen edellytyksiä arvioitaessa.

Kalatalousyksikkö pitää hyvänä esitystä, että vesien tilan tavoitteita koskevan pykälän 1 momentti koskisi myös keinotekoisesti ja voimakkaasti muutettuja vesimuodostumia, joiden tulisi saavuttaa vähintään hyvä saavutettavissa oleva ekologinen tila ja hyvä kemiallinen tila. Pykälässä säädettäisiin myös siitä, että kyseisten tavoitteiden saavuttaminen ei saa vaarantua hankkeen tai toiminnan johdosta. Työryhmän mietinnössä ei ole kuitenkaan käsitelty, onko ympäristötavoitteella ja sen saavuttamisella oikeusvaikutusta myös lupamääräysten muuttamisen tai tarkistamisen yhteydessä. Kalatalousyksikön näkemyksen mukaan ympäristötavoitteiden saavuttamisen tulisi olla keskeinen huomio, kun tarkistetaan tai muutetaan lupamääräyksiä. Ruotsin lainsäädäntö koskien luvan tarkistamista voisi tarjota suuntaviivoja nyt puheena olevaan lakimuutokseen.

Tässä yhteydessä on tarpeen nostaa esille myös lupaehtojen mukaiset kalatalousmääräykset. Esimerkiksi vesivoimalaitosten kalatalousmääräysten muuttamisella voi olla merkittävä vaikutus ympäristötavoitteiden saavuttamiseen. Vesilain nojalla voidaan muuttaa kalatalousmääräyksiä, jos olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet. Lisäksi epätarkoituksenmukaisia kalatalousvelvoitteita voidaan tarkistaa, jos se ei merkittävästi lisää kustannuksia (VL 3:22). Vesilaki viittaa olosuhteiden olennaiseen muutokseen perusteluna lupaehtojen muuttamiselle. Kalatalousyksikkö katsoo, että olosuhteiden olennaisen muutoksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon vesienhoidon ympäristötavoitteet ja niiden saavuttaminen.

Kalatalouspäällikkö

Jermi Tertsunen

Johtava kalatalousasiantuntija

Maare Marttila

Tämä asiakirja KEHA/41197/2023 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/41197/2023 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Marttila Maare 15.11.2023 11:35

Ratkaisija Tertsunen Jermi 15.11.2023 12:48